

Mikel Zabalza va ser torturat. La forense Karin Helweg-Larsen, del grup mèdic d'Amnistia Internacional, va ser la primera a dir-ho. No van deixar-la fer una reautòpsia però sí examinar-ne el cos. Onze anys després, explica les 24 hores de la seva odissea al País Basc.

L'autòpsia oculta del cas Zabalza

No... sé... res!!
 –Vinga, torne-m'hi!! I és clar que ho saps!!

–...

–Ep, tu, vinga! ... ep!

–...

–Merda!... Se'n hi ha quedat!

Aquest podia haver estat el final de Mikel Zabalza al quarter d'Intxaurren, en mans de dos guàrdies civils que el torturaven,

el seu cadàver aparegué flotant al riu Bidasoa.

Segona versió. Zabalza va emmanillat i el custodien tres guàrdies civils. Són a un túnel al mig de la muntanya a Endarlaza, de matinada, el dia de la detenció. Van cap a un amagatall d'armes. De sobte, el detingut dona un cop a un agent, es fuga corrent, no

espanyol sempre que se'n parla del cas en els últims deu anys.

“Jo era a Copenhaguen –narra la doctora Helweg-Larsen, que ara és investigadora de l'Institut Danès d'Epidemiologia Clínica-. Al vespre va trucar-me Inge Genefke, cap del Centre Danès per a la Rehabilitació de les Víctimes de la Tortura, per a dir-me si podia anar a Pamplona l'endemà, com a membre del grup mèdic d'Amnistia Internacional. Li vaig dir: ‘és clar que puc!’ El matí vaig agafar el primer avió cap a París.” La majoria de ciutadans nòrdics van a Pamplona com a turistes per a veure les festes de Sant Fermí. Ella hi va anar per a fer una segona autòpsia de Mikel Zabalza, amb l'ajut econòmic del Grup de Recerca Anti-Tortura de Dinamarca.

“Tothom em deia que no tindria temps de fer la connexió amb l'avió a Biarritz, que és on havia d'anar –continua Helweg-Larsen–, però en baixar a París vaig pujar al taxi d'un noi jove i li vaig explicar que hi havia d'arribar, perquè tenia una tasca molt important per fer. Quan li ho vaig dir, va resultar que ell era basc. Vam creuar París com una exhalació i vaig agafar l'avió. Semblava un bon començament!”

Al País Basc tothom recorda el cas, però la repercussió de la visita de la doctora a nivell estatal va ser gairebé nul·la. Els mitjans de comunicació que van mencionar-la es limitaren a dir que la forense danesa havia arribat a conclusions similars a

ARXIU / EFE

**Barrionuevo:
 “Zabalza
 es va ofegar
 al riu,
 i tothom
 que ho negui
 és un mentider
 o un terrorista.”**

El cos de Mikel Zabalza, recuperat al riu Bidasoa. De Zabalza no se'n va saber res més fins vint dies després d'haver desaparegut.

segons les declaracions del policia Ángel López Carrillo –un dels principals testimonis del cas Lasa i Zabala– i de l'ex-contrabandista Pedro Luis Miguélez Dabadie, “Txofo”. La Guàrdia Civil l'havia detingut juntament amb el seu cosí Manuel Bizkai i la seva núvia Idoia Aierbe el 26 de novembre de 1985 a la matinada, per presumpta vinculació amb ETA, que mai es va demostrar. La núvia i el cosí van patir maltractaments abans de ser alliberats. De Mikel Zabalza no se'n va saber res més fins vint dies després, el 15 de desembre, quan

pensa que no sap nedar, es llença per un forat al riu i s'ofega. “La causa de la mort ha estat asfíxia per submersió fa quinze o vint dies. El cos ha estat submergit en aigua tot aquest temps”, diu el breu informe de l'autòpsia que fan els forenses dels jutjats d'Instrucció de Pamplona quan finalment apareix el cos. No hi ha signes de maltractament, diu la versió de la Guàrdia Civil i del govern socialista. “Zabalza s'ofegà al riu i qui ho negui és un mentider o un terrorista”, es cansa de cridar Barrionuevo al Parlament

les de la primera autòpsia. “I això no és veritat –replica Helweg-Larsen–. Jo vaig dir que és probable que morís d’asfíxia per submersió, però que no es podia determinar si havia estat per caiguda al riu, com deia la Guàrdia Civil, o per pràctica del mètode de tortura del ‘submarí’”. No és cert tampoc que no hi hagués cap senyal de violència. Sí que n’hi havia, tot i que cap no era mortal.

Senyals de violència. “Hi ha un hematoma de cinc centímetres darrere l’orella esquerra –indica la seva prova pericial del 17 de desembre– i hematomes a ambdues oïdes internes, a més d’una petita fractura del penyal esquerre... Poden ser conseqüència de violència directa amb un objecte rom, per exemple, cops, però és possible també que sigui conseqüència de caure al terra.”

Hi havia més lesions. “Es van trobar transformacions al penis que

poden haver resultat de tortures”, diu l’informe posterior del grup contra la tortura, a què EL TEMPS ha tingut accés. “Pero no serà possible aclarir això –afegeix la doctora–, perquè la mostra que en vaig extreure per histologia me la van treure immediatament per examinar-la després a Madrid. És cridaner que hi hagués transformacions en part del penis, mentre que la resta de la regió no tenia marques perquè havia estat en l’aigua, així que no es poden atribuir les transformacions del penis a l’estada en aigua”.

Quan la forense danesa va arribar a Biarritz, l’esperava la doctora Eva Forest, històrica lluitadora per les víctimes de la tortura a Euskadi. Ella va ser qui havia entrat en contacte amb la doctora Inge Genefke, del Centre Danès per a la Rehabilitació de les Víctimes de la Tortura, el dia anterior, per saber si es podia fer una segona autòpsia a Mikel Zabalza, d’acord amb la família Zabalza i el seu advocat

Iñigo Iruin. La primera reacció de Forest després de les salutacions, ja al cotxe que les duria a Pamplona, va ser una rialla. “No saps quants periodistes i representants de la Guàrdia Civil hi ha a l’aeroport! –va dir Forest a la doctora–. Hem pogut sortir tan ràpidament perquè l’última cosa que s’imaginen és que tu siguis el doctor forense que estan esperant!”.

És rossa, amb ulls verds i sembla molt jove. La doctora Helweg-Larsen, que ara és consultora del Centre Danès de Drets Humans, afirma que llavors tenia quarantais anys, però per les fotos de l’època, amb texans i una camisa llarga, costa creure que tingués més de trenta-cinc.

Però, qui és vostè? En arribar als jutjats de Pamplona, la sorpresa de les encarcarades autoritats espanyoles va ser d’antologia. Sorpresa a dues bandes, perquè la llavors professora associada de medicina legal de la Universitat de Copen-

La forense danesa Karin Helweg-Larsen, investigadora del Institut Danès d’Epidemiologia Clínica. És delegada del cos humanitari del Ministeri d’Afers Estrangers.

Víctima d'asfíxia, víctima d'un error

Mikel Zabalza va néixer en un mas a Orbaizeta, un poblet de l'interior de Navarra. Abans de ser conductor dels transports municipals de Sant Sebastià havia fet feines de pastor, d'agricultor i de bomber. També va ser el primer escolà de la parròquia del poble. Encara que Barrionuevo va qualificar-lo d'"*etarrilla*", tothom que el va conèixer diu que no pertanyia a ETA ni estava a favor de la violència. Parlava basc, era nacionalista i tenia un caràcter tranquil.

El 26 de novembre de 1985, a quarts de tres de la matinada, guàrdies civils del quarter d'Intxaurren el detenen amb el seu cosí a casa seva de Sant Sebastià. A la seva núvia, Idoia Aierbe, la detenen a quarts de cinc a la mateixa ciutat, a casa dels seus pares. Tots tres són acusats de presumpta col·laboració amb ETA, els porten al quarter d'Intxaurren i els apliquen la llei antiterrorista. Al cosí i a la núvia els arriben a portar a l'Audiència Nacional a Madrid abans d'alliberar-los i en sortir declaren que han patit tortures.

Arran de la mort de Zabalza hi ha una agra polèmica al Parlament entre José Barrionuevo, ministre de l'Interior, i Marcos Vizcaya, portaveu del PNB. Juan María Bandrés, diputat d'Euskadiko Ezkerra, arriba a corres-

Mikel Zabalza, arrestat i desaparegut. Mort asfixiat als 32 anys.

ponsabilitzar de la mort els que han aprovat la llei antiterrorista de desembre de 1984.

La sang i l'aigua trobades a l'estómac i als pulmons s'analitzen a Madrid. A les provetes es troba una substància química (taladrina) vesada per empreses al riu Bidasoa

i això reforça la teoria de la Guàrdia Civil i del govern socialista.

El jutge Antonio Jiménez Pericàs, cinquè que es fa càrrec de l'afer, decideix sobreseure'l provisionalment el 13 d'abril de 1988. Així li demana l'informe del fiscal en cap de l'Audiència Provincial de Donostia, Luis Navajas. En dos anys i mig, el sumari té prop de 2.500 folis.

"S'esquerda la llei del silenci", diu Inigo Iruin, advocat de la família Zabalza quan el jutge Fernando Andreu decideix reobrir el cas Mikel Zabalza el desembre de 1995, arran de diverses informacions publicades al diari *El Mundo* sobre manipulació de proves judicials per part de la Guàrdia Civil. Vista la imputació de tants alts càrrecs del Ministeri de l'Interior socialista en els pocs sumaris oberts pels 28 crims demostrats dels GAL, encara hi pot haver moltes novetats. Són al punt de mira: Rafael Vera, el general Galindo, Julen Elgorriaga, Ricardo García Damborenea. Molts guarden silenci. A un dels imputats, però, encara el deixen aferrar-se al seu escó. "Sou uns mentiders", va dient als nacionalistes del PNB l'exministre d'Interior José Barrionuevo quan se'ls creua pels passadissos del Congrés. C. C.

haguen tampoc no s'esperava una rebuda com la que va tenir.

"Qui és vostè? Es pensa que pot arribar aquí i fer una autòpsia?", li van dir policies i advocats. "Sap, els nòrdics som una mica... innocents—explica Helweg-Larsen—. Al nostre país, si jo li dic a algú que sóc forense, em creuen. Jo havia fet autòpsies per a la policia judicial de Grenlàndia i mai no m'havien demanat que m'identifiqués. Pensava que podia fer la segona autòpsia de Mikel Zabalza immediatament, però em van demanar que provés qui era jo. Quin problema!... Amb les presses d'haver de sortir en qüestió d'hores, no tenia cap acreditació". I cap al Palau de Justícia, Eva Forest i ella,

envoltades de policies, guàrdies civils i advocats. Entre ells hi havia l'incombustible Jorge Argote, advocat de la Guàrdia Civil. Ara, Argote defensa la majoria dels guàrdies civils implicats en el cas GAL i ell mateix està imputat en el cas Lasa i Zabala, els dos presumptes etarres trobats morts a Bussot.

Com demostrar que era ella? Segur que Argote encara s'estira dels cabells en pensar que sense voler va donar-li la solució. A petició seva, el jutge instructor Fermín Zubiri—"que volia ajudar però no podia fer res", segons la doctora— va cridar Luis Concheiro, catedràtic de medicina legal de la Universitat de San-

tiago per certificar la validesa de l'autòpsia oficial, en què ell no havia participat. Arribà, i de sobte va sentir: "Jo a vostè el conec" en llavis de Helweg-Larsen. Concheiro—que encara avui es ratifica i diu que Zabalza es va ofegar al Bidasoa— va admetre que havia coincidit amb ella i amb alguns col·legues seus en congressos internacionals de medicina forense. "Molt bé—va dir la doctora a Concheiro, plena de resolució—. Si jo telefono el meu professor Jorgen Voigt, que com vostè sap és una autoritat internacional en la matèria, i li diu que jo sóc qui dic que sóc, em deixaran fer l'autòpsia?". I el catedràtic es va veure forçat a dir

que sí. El professor danès i ell estaven a la mateixa societat mèdica internacional, la Societat de Medicine Legale.

"Era prop de Nadal i totes les institucions feien una festa per a celebrar aquell dia, així que vaig haver d'esbrinar on era per trobar el professor", explica Helweg-Larsen, sempre optimista. Després de la conversa telefònica entre els dos acadèmics i les lloances de l'expert Voigt a la professionalitat de la doctora, semblava que tot podia arribar a bon port. I se'n van anar tots plegats amb l'autorització del jutge cap a l'hospital anatòmic-forense, on ella creia que finalment aquella colla la deixaria posar en pràctica els seus coneixements i fer la seva feina.

Autòpsia frustrada. Però no del tot. Feia fred a Pamplona, anant d'una negativa a una altra. "Ja eren les nou del vespre quan vam entrar al dipòsit de cadàvers -narra Helweg-Larsen-. M'acompanyaven almenys onze persones: el jutge, el doctor Concheiro, un altre forense, guàrdies civils, molts advocats, i tots amb una actitud molt hostil en contra meua. Van portar-nos el cos a la sala de les autòpsies. Jo pensava que podria fer una autòpsia, i per això duia el meu propi instrumental". I llavors, contra toda previsió, la jugada. El jutge només havia autoritzat proves pericials complementàries a l'autòpsia oficial. La forense Helweg-Larsen havia fet 1.500 quilòmetres per no poder tocar el cos.

"No va ser possible realitzar una autòpsia pròpiament dita, tot i que era molt necessari -diu l'informe de Helweg-Larsen al grup contra la tortura-. L'autòpsia original havia estat feta sense perícia forense i era summament incompleta". Onze anys després, la doctora encara ho recorda: "Afortunadament hi havia un intèrpret, però vam estar més de cinc hores i no va ser gens fàcil. Havia de demanar als altres forenses i el personal de laboratori què volia veure i ells ex-

treien i examinaven els òrgans. Quan van reobrir el cos, perquè l'havien cosit -explica la forense danesa- vaig veure de seguida que no havien fet una autòpsia com déu mana. No havien examinat els òrgans degudament ni havien obert, per exemple, el coll. El coll és molt important, perquè si hagués mort sufocat hi hauria hagut hemorràgia interna al teixit del coll." Per què no es va obrir el coll? La clau de la causa de la mort, la tenen els que van fer l'autòpsia oficial.

"No s'havia retallat ni examinat amb detall el pericardi -afegeix la doctora-. Els altres òrgans abdominals, fetge, lleu, glàndules suprarenals, ronyons, pàncrees i el sistema intestinal tampoc no s'havien examinat. Tampoc s'havien mirat bé els pulmons -continua-, ni els havien pesat. Si una persona s'ofega quan és viva, hi ha moltíssima aigua als pulmons

i a la pleura. Però l'informe dels doctors De Pablo i Burgués no feia menció de res d'això, i ja no era possible saber-ho.

Els vaig dir que no s'havia fet bé l'autòpsia, que s'havia espatllat tot, i que seria molt difícil determinar la causa de la mort". Envoltada de tants homes hostils

La forense Karin Helweg-Larsen: "Pensava que podia fer la segona autòpsia de Zabalza immediatament, però em van demanar que provés qui era jo."

fundació
BANCAIXA

**Del 9 al 15
de desembre.**

AGENDA

9 Dilluns

Conferència

"La crisis de los grandes lagos: causas, protagonistas y perspectivas".

Mbuyi Kabunda Badl.

Centre Valencià del Voluntariat a les 19'30 hores.

Carrer Fuencaliente, 1. València.

Conferència

Cicle: El Estado de la Justicia en Espana.

"El Estado de la Justicia en la Comunidad Valenciana".

Juan José Marí, Enrique Beltran, Eloy Velasco.

En col·laboració amb la Reial Societat Econòmica d'Amics del País.

Sala Sorolla a les 19'30 hores.

11 Dimecres

Conferència

Cicle: Las Culturas del Rock.

"Poetas, cantautores, rock stars".

Taula redona: Luls Eduardo Aute, Bustamante y Jesús Munárriz.

Sala d'Actes a les 19'30 hores.

Conferència

"Cooperación política y económica con Iberoamérica".

D. José María Robles Fraga.

President de la Comissió d'Afers Exteriors del Congrés dels Diputats. Grup Popular.

Organitza: Associació d'Impositors de Caixes d'Estalvi.

Sala Sorolla a les 19'30 hores.

CENTRE CULTURAL

Plaza de Tetuan, 23. Tel. 987 58 64. València

José Barrionuevo.
Era ministre de l'Interior quan Mikel Zabala va desaparèixer.

i molts d'ells prepotents, hauria valgut la pena veure la doctora Helweg-Larsen fent aquests comentaris. Ella, però, no perd el sentit de l'humor: "Per a molts d'ells era la primera autòpsia que veien, i ben aviat es van començar a marejar. Com a metge, els vaig ajudar. I va ser molt curiós anar veient com el seu odi es transformava en respecte".

La doctora ha examinat víctimes de tortura a Algèria, Palestina i Romania des de llavors, però mai no s'ha tornat a trobar que les autoritats s'oposessin així a la seva investigació. A dos quarts de tres de la matinada, Helweg-Larsen va fer un breu informe per donar-li'l al jutge. "Una de les conclusions va ser que era impossible determinar si aquell home s'havia ofegat sol, o si l'havia ofegat algú. Com que la primera autòpsia estava tan incompleta, no es podria haver dit si s'havia ofegat al riu, o bé si l'havien llençat a l'aigua després de morir en un altre lloc. Les conclusions de l'autòpsia oficial eren massa segures". Després, Helweg-Larsen va marxar amb Eva Forest i l'advocat Iñigo Iruin, que avui continua portant aquest cas, juntament amb el cas Lasa i Zabala. "Havia sortit a les sis del matí de casa, no havia dinat res i estava una mica exhausta. L'endemà al migdia vaig tornar cap a Copenhaguen".

Mentre Helweg-Larsen tornava a Dinamarca, una vaga general per demanar que s'aclarís la mort de Mikel Zabala va parilitzar el País Basc aquell 18 de desembre. La van convocar totes les forces polítiques –menys el PSOE i Coalición Popular– i diversos sindicats. Un escair comunicat governamental va qualificar-la d'"irresponsabilitat gravíssima". Després, moltes persones que es manifestaven van patir de nou la repressió de la policia.

PSOE contra Amnistia. "És una noieta militant d'un comitè polític", va dir l'advocat Jorge Argote de la forense Helweg-Larsen, en una conferència de premsa difosa per Televisió Espanyola, mentre

ARXIU / EFE

Karin Helweg-Larsen:
"Vaig veure de seguida que no havien fet una autòpsia com Déu mana."

ella era a l'avió. El comitè polític era, en ple any democràtic de 1985, ni més ni menys que l'organització no governamental Amnistia Internacional, que ara celebra els seus 25 anys al País Basc i l'estat espanyol.

La independència d'aquesta ONG a l'hora de defensar els presos representava una amenaça per al govern socialista. "Sembla mentida que aquest tipus de tortura passés sota un govern que també la va patir durant la dictadura franquista", diu Josep Lluís Regojo, que llavors era membre del comitè executiu d'Amnistia Internacional.

Ja a Copenhaguen la forense escrigué un informe més llarg recollint els testimonis de la núvia i del cosí de Mikel Zabala. "Havien sentit Mikel donar crits a la co-

missaria –diu Helweg-Larsen–. Els guàrdies civils els va posar bosses de plàstic al cap perquè parlessin. Per a ella va ser encara més dur: la van assetjar sexualment, li van fer beure benzina i li van aplicar la ruleta russa. I després va aparèixer el cadàver del seu nuvi al riu". Aquest document va sumar-se a d'altres elaborats per doctors danesos sobre la pràctica de tortures al País Basc, com "Tortura amb conseqüències mortals sense deixar marques visibles", dels doctors danesos Petersen i Jacobsen, publicat a la revista *Scandinavian Journal of Social Medicine*.

L'efecte de la breu i extenuant visita de la forense Helweg-Larsen al País Basc va traspasar més fronteres. A Dinamarca va entrar en contacte amb diversos membres de la llavors Comunitat Europea, entre ells Ole Espersen, ex-ministre de Justícia social-demòcrata (del mateix grup que el partit socialista) i els va fer arribar el seu text denunciant possibles tortures i el baix nivell de l'autòpsia que ella havia vist. "En aquell temps –recorda la doctora–, Espanya era a punt de ser membre, i els polítics van portar el cas Zabala davant el Consell d'Europa, per a dir que cap estat no hi hauria de poder entrar si no tenia prou nivell per investigar morts violentes i possibles violacions dels drets humans. Com a resultat, i d'això estic molt satisfeta, es creà un comitè, hi va haver una sèrie de recomanacions sobre autòpsies legals pels països membres, i es va fer una trobada amb patòlegs espanyols a Sevilla on es van redactar unes directrius per a la correcta realització d'autòpsies."

Torna a fer fred a Pamplona. El cas Zabala es va reobrir fa gairebé un any i ara dos forenses del jutjat d'instrucció número u de Sant Sebastià han dit que els estranya que el cadàver de Mikel Zabala no tingué més lesions si suposadament va estar quinze dies a l'aigua. A altres ens sorprèn que passés per l'hospital anatòmic forense de la ciutat sense tenir dret a una segona

Totes les PUBLICACIONS

de Totes les INSTITUCIONS

Ministeris
Comunitats autònomes
Diputacions
Ajuntaments
Altres administracions

Subscripcions i venda
de butlletins i diaris oficials (BOE, DOGC i BOP)
el mateix dia que es publiquen.

DEL LLIBRE DE PRESTIGI
AL TEXT MÉS ESPECIALITZAT

*TOTES les publicacions
editades per aquestes institucions
les podeu trobar aquí.*

libre
libre
bres
libr
libres
res
libre
lib
libres
lib

llibreria
DE LA
DIPUTACIÓ

Londres, 57
08036 Barcelona
telèfon 402 25 00
fax 402 25 15

I d'E

Institut d'Edicions
Diputació de Barcelona

Idoia Aierbe: "D'Intxaurrondo no pots fugir"

Tenia 23 anys aquella nit de desembre quan la Guàrdia Civil va entrar a casa seva i se la va endur al quarter donostiarra d'Intxaurrondo. Es va imaginar que també hi haurien anat a cercar el seu nuvi, Mikel Zabalza, i sí, així va ser. Ella el va veure al quarter d'Intxaurrondo i després va aparèixer mort al riu Bidasoa. Ofegat? Torturat? Idoia diu que va veure "més del que devia". O això va pensar la Guàrdia Civil.

—Diu que van portar-la a Carabanchel perquè potser "havia vist més del que calia". A què es refereix?

—És una suposició meva. Jo tinc dues imatges gravades. Una és quan em porten on és Mikel amb una bossa de plàstic posada al cap i en un rauxa d'histèria intento arrancar-li-la. I l'altra —penso que és una mala coordinació dins la Guàrdia Civil—, és quan em treuen d'una habitació i en un passadís més aviat fosc, passa en una llitera i sento el comentari: "Està malament". I per això penso que em porten a Carabanchel, perquè veig el que no hauria d'haver vist, és clar.

—En quines circumstàncies van ser detinguts aquella nit?

—A ell el detenen a les dues del matí en el pis que teníem, i a mi em detenen a casa dels meus pares a les 5 de la matinalda... És una imatge una mica dantesca, una mica surrealista. Sents cops de porta i no penses que la història vagi amb tu. Recordo veure la meva mare volant cap a la butaca, i el meu aita (pare) amb una metrallera a l'estómac, i la meva germana i jo "passades", és clar. Després van portar-me a Intxaurrondo.

—Què va passar des que surt de casa fins que arriba a Madrid?

—En sortir de l'ascensor ja hi va haver amenaces. "Ja veuràs el que és bo" i tot això. Només arribar a Intxaurrondo van començar els cops, la bossa de plàstic. Després d'haver vist la llitera va començar un interrogatori molt brutal. Em preguntaven on es podia amagar Mikel. I jo deia: "On pot amagar-se, si és aquí. És impossible escapar-se d'aquí". Van preguntar-me pels seus amics i en quins llocs es podia ama-

gar si s'escapava. Recordo que vaig donar-los-els. Van intentar fer-me creure que havia fugit. Vaig passar tres dies sense dormir amb contínues amenaces. Després vaig passar cinc dies a la Direcció General de Seguretat de Madrid. I allà van aflorar els instints primaris de mera supervivència, de beure aigua del terra... Desitges morir. Més que la tortura física, és la tortura psicològica, perquè quan sents dolor encara sents que ets viva. El problema és quan perds el nord i ja no vols viure. És l'autocrítica que m'he fet. Si aquells dies hagués reaccionat s'hauria pogut guanyar temps. No vaig començar a parlar de la llitera fins que vaig sortir d'allà.

—L'autòpsia oficial diu que la mort va ser per submersió. Quin valor té la hipòtesi que Zabalza va fugir a Enderlaza i després es va ofegar?

—Cap. Al marge que sabés o no nedar, quan arribes a Intxaurrondo et minen físicament i no tens forces per res. No tens forces per fugir. Simplement deixes fer i punt.

—La doctora Helweg-Larsen diu que hi havia senyals de violència...

—Continuo pensant que l'autòpsia va ser molt maldestra i molt ràpida. Crec que va ser gent posada per la Guàrdia Civil que es van manipular les proves. No nego que morís per submersió, però seria perquè algú li aguantava el cap.

—Com veu el cas onze anys després?

—M'agradaria que s'aclarís judicial-

ment i que no es limitessin les responsabilitats als autors materials de la mort de Mikel. Hi ha responsabilitats molt més greus perquè hi ha una estructura muntada que permet que a la gent se la pugui esclafar fins a la mort. Jo em considero una supervivent d'aquella situació. Per una altra banda, crec que hi ha interessos polítics pel mig. Després d'onze anys surten temes com el de Mikel o el de Lucía Urigoitia per descobrir els que tenen les mans molt brutes. Com més en crisi està el PSOE, i naturalment no tinc res a agrair-li, comença a sortir tot això. Tinc les meves sospites que arribaran a una llei de punt final. **Inaki Gorostidi**

Idoia Aierbe el desembre de 1985. Avui no vol ser fotografiada.

autòpsia demanada per l'advocat de la família. A la fi, potser la seva mort i la de les víctimes del GAL arribin a demostrar el terrorisme d'estat posat en marxa pel govern socialista que permetia l'assassinat i per l'altre costat s'omplia la boca de democràcia. Han passat gairebé onze anys. La forense Helweg-Larsen,

des del grup mèdic d'Amnistia Internacional i altres organitzacions, i moltes persones com ella, continuen treballant per posar fi a la tortura.

—Pensava que es reobriria el cas després de tants anys?

—Tenia l'esperança que tard o d'hora se sabia la veritat.

—Quina impressió té del cas tants anys després de la mort de Zabalza?

—Estic segura que va morir mentre estava arrestat, quan l'interrogaven, o quan el van portar cap al riu. O potser va morir per xoc o asfíxia mentre el torturaven.

Concepció Catalán